

Een nieuwe hemel en een nieuwe aarde

U hebt het gehoord in de eerste tekst die vanochtend gelezen is, wat volgens de wetenschap de positie is van de aarde en de mens in het heelal: onbeduidend. En hoe de toekomst van die aarde eruitziet: daar zal niets van overblijven - over miljarden jaren pas, dat dan weer wel. De tekst gebruikt in verband met alle kosmische rampen die ons te wachten staan, de naam Apocalyps. Maar wat zegt de echte Apocalyps over waar het uiteindelijk allemaal op uitdraait? We hebben het in de tweede lezing gehoord: een nieuwe hemel en een nieuwe aarde, waar God bij de mensen woont. Hoewel de tekst zegt dat deze woorden betrouwbaar en waar zijn, beweert de wetenschap toch echt iets anders. Tenminste, als je beide teksten als een toekomstvisie wilt zien. Gaan wetenschap en geloof daar eigenlijk wel beide over?

Enige tijd geleden was ik bij een lezing over archeologische opgravingen in de buurt van mijn woonplaats. De spreker vertelde over een blootgelegde nederzetting in de duinen. Aan één zijde van die nederzetting was een grafveld gevonden met de resten van een aantal mensen daarin. Aan de andere kant van de nederzetting was ook nog een graf gevonden. Daarin lagen de resten van één vrouw die op hooguit 30-jarige leeftijd moet zijn overleden. Niet alleen de geïsoleerde ligging van het graf was bijzonder, ook de grafgiftten weken af van die in de andere graven. Aan de hand van koolstofdatering kon worden vastgesteld dat alle gevonden mensen aan het eind van de vierde eeuw na Chr. geleefd moeten hebben. Maar er werd nog meer gevonden. Er werd vastgesteld in welke hoeveelheden de verschillende atoomkernen van het chemische element Strontium in de menselijke resten aanwezig waren. Dat deed men voor het gebit en voor de andere delen van het skelet. Dat zegt namelijk iets over de streek waar iemand leefde in zijn vroege kinderjaren, als het gebit gevormd wordt, en waar iemand gestorven is. Voor de mensen die bij elkaar lagen in het ene grafveld bleek nu dat zij allemaal in dezelfde streek geboren en gestorven waren. Die ene vrouw echter was daar wel gestorven, maar niet geboren. Zij kwam waarschijnlijk uit het Rijnland. Kortom, zij was een allochtoon geweest in die gemeenschap. Meteen komen er dan allerlei vragen op. Hoe kwam zij daar? Vrijwillig of in gevangenschap? Was ze in die gemeenschap wel geaccepteerd? We weten het niet. De spreker verzekerde ons echter dat het onderzoek nog niet is afgerond. We zullen nog meer van haar horen.

Zo mooi is wetenschap. Aan de hand van onderzoek op het niveau van atoomkernen kan een vrouw die al ruim 1600 jaar dood is, weer een beetje tot leven gewekt worden. Men heeft haar weer een gezicht gegeven, ook letterlijk, door het te reconstrueren op basis van haar schedel en men heeft haar zelfs weer een naam gegeven: Hilde. De wetenschap stelt ons in staat te kijken naar een wereld van zo'n 16 eeuwen terug. Maar het kan nog veel verder. Onlangs hebben astronomen het verste sterrenstelsel ooit waargenomen en daarmee ook meteen het oudste licht: 13,2 miljard jaar onderweg voor het ons oog bereikte. Wetenschap is voor mij iets dat eigen is aan het mens-zijn: geboren vanuit een onbedwingbare nieuwsgierigheid ofwel verwondering over wat waargenomen wordt in het hier en nu, stelt het ons in staat over de grenzen van de eigen ruimte en tijd heen te stappen. Dat heeft wetenschap gemeen met iets anders dat ook eigen is aan het mens-zijn, namelijk geloof. Maar dan op een andere manier. Ook geboren uit verwondering, zijn verhalen ontstaan, die over de grenzen van de plaats en tijd waarin ze zijn vastgelegd, ook tot ons nog spreken. Gaan wetenschap en geloof dan over dezelfde verwondering? Je zou het bijna gaan denken. Beide spreken immers toch over het heelal, de mens daarin en God?

Het wereldbeeld zoals je dat uit de Bijbel zou kunnen afleiden, de oorsprong en de toekomst, de mens als kroon op de schepping, waarin God voortdurend sturend aanwezig is, zijn eeuwenlang als objectieve waarheden beschouwd. En voor hele volksstammen zijn ze dat nog steeds. De ontwikkeling van de wetenschap heeft geleid tot een gewijzigd beeld van het heelal dat ook nu nog voortdurend wordt bijgesteld, maar dat in ieder geval door wetmatigheden wordt geregeerd en niet door het ingrijpen van God. De mens is daar slechts een nietig onderdeel van. De acceptatie van

zo'n wereldbeeld gaat niet zonder slag of stoot, het wordt als bedreigend ervaren voor het geloof. Dat was al zo in de dagen van Galilei, die niet mocht zeggen dat de aarde om de zon draait in plaats van dat de zon een lamp aan het hemelgewelf is. En in onze dagen is de evolutietheorie voor sommigen nog steeds een probleem, zoals in het Darwinjaar, twee jaar terug, nog volop bleek. Andersom hebben veel wetenschappers ook problemen met het geloof. Er zijn de laatste jaren nogal wat boeken verschenen vanuit die hoek waarin de achterlijkheid van het geloof wordt betoogd. Een bekende titel is: "God als misvatting" van de bioloog Richard Dawkins. Is er dan een tegenstelling tussen wetenschap en geloof en geven beide concurrerende verklaringen voor hetzelfde? Voor mij is het antwoord op beide "neen". Die zogenaamde tegenstelling beroert mij, het ergert me. Ik behoor tot beide werelden en beide zijn me lief. Voor mij vaagt het wetenschappelijke wereld- en mensbeeld het godsbeeld niet weg, maar het scherpt het juist aan. Het wordt beter zichtbaar waar het wel en niet om gaat.

Uiteindelijk is het een kwestie van taal. In de wetenschap gaat het om de exacte formuleringen, die maar voor één uitleg vatbaar zijn: de taal van het getal. De Schrift en geen enkel ander heilig boek uit welke traditie dan ook is ooit aan vleugeltjes uit de hemel neergedaald, maar zijn geschreven door mensen. Mensen die in hun tijd geen weet hadden van het ontstaan van de aarde of de uitgestrektheid van het heelal. Daar hebben ze het ook eigenlijk niet over. Hun verwondering richt zich meer op wat zich in een mens en tussen mensen kan afspelen. Dat kun je niet beschrijven in de taal van het getal, maar in een andere taal, die van het woord, die zich bedient van beeldspraak en symboliek. Beelden en symbolen die als feitelijkheden weer voor kunnen komen in de wetenschap. Vandaar de verwarring. Wat in de taal van het woord waar kan zijn, kan in de andere taal onzin zijn. Ik hoorde ooit wat de eerste Nederlandse astronaut Wubbo Ockels zei over de aarde, die hij vanuit de ruimte gezien had. Hem was vooral de kwetsbaarheid opgevallen. De mens leeft op een dunne aardkorst, waaronder het constant onrustig is, in een dunne laag atmosfeer met daarachter de lege ruimte. Hij vergeleek de aarde met een ruimteschip: door dunne wanden gescheiden van de dood. Ik moest denken aan het beeld van de aarde in Genesis: aan alle kanten omringd door water. In de taal van het getal is dit onjuist, maar in de taal van het woord drukt dit dezelfde kwetsbaarheid uit. Niet helemaal gek dus.

En zo is de geboorte van een kind waarschijnlijk een van de best begrepen processen in de natuur. Maar toen ik bij de geboorte van mijn kinderen was, was ik met stomheid geslagen over wat er plaatsvond en wat dat met mij deed. In de taal van het woord zou ik dat een wonder genoemd hebben. Een wonder? Betekent dat ook dat ik dan God daarin zie? Vaak zeggen we dat wel zo. De naam God wordt dan synoniem voor het ontzagwekkende en de schoonheid in de natuur. Zelfs niet-gelovige wetenschappers gebruiken de naam van God daarvoor. Zo heeft de grote Albert Einstein ooit gezegd: "God dobbelt niet", om zijn afschuw over onzekerheidsrelaties in de moderne fysica uit te drukken. Maar is dat ook de God waar wij het hier over hebben? De natuur tooit zich niet altijd met liefde en rechtvaardigheid - woorden die ik met God in verband breng. Tegenover de mooie geboorte van een kind, staat de vroegtijdige dood van een ander door een ernstige ziekte. Of een opeenvolging van natuurrampen in steeds dezelfde, toch al kwetsbare delen van de wereld. Laten we God daarom vooral niet buiten de mensen zoeken, maar juist in wat mogelijk is in en tussen mensen. Terug naar de lezing van zo even over een nieuwe hemel en een nieuwe aarde. Zien we dit als een voorspelling voor de verre toekomst, dan plaatsen we dit visioen eigenlijk in de taal van het getal en wordt het absurd. Maar als we het visioen zien als iets dat zich niet over miljarden jaren, maar in onze tijd voor kan doen door het doen van gerechtigheid aan elkaar, dan wordt het heel zinvol. Misschien gaat het helemaal niet om ons beeld van het heelal, de plaats van de mens en de plaats van God daarin, maar is geloof in essentie het geloof in dit visioen, dat het mogelijk is. Dat we daardoor vleugels krijgen en wonderen kunnen verrichten, dat het onmogelijke mogelijk wordt. En komt er dan een nieuwe hemel en een nieuwe aarde en woont God dan bij de mensen? Ik weet het niet, maar ik geloof het wel.

André Burghardt